سوال نمبر ٢.

سنڌي ٻوليءَ جي بڻ بنياد بابت ڪهڙا نظريا آهن؟ انهن نظرين جي ڀيٽ ڪندي پنهنجي راءِ ڏيو.

١. تعارف:

سنڌ امڙ جي ٻوليءَ تي ۽ ان جي بڻ بنياد مطابق ڪيترن هي محققن پنهنجا نظريا ڏنا آهن. جيئن جيئن علم جو واڌارو ٿيو تہ انهن نظرين ۾ به اختلاف پيدا ٿيا. ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ سنڌي جو لاڳاپو سامي ۽ پراڪرت سان ڳنڍيو ته سراج ان جي مخالفت ڪندي چيو تہ سنڌي ٻولي سنڌو ماٿري جي خمير مان ڦٽي ۽ نه ڪي سامي ٻولين مان. انهن نظرين ۾ منهنجي راءِ مطابق سنڌي جي خدائي غلام علي الانا عروج ماڻي ڇڏيو.

٢. سنڌي ٻوليءَ جي بڻ بنياد تي مختلف عالمن جا نظريہ:

سنڌي ٻوليءَ جي بڻ بنياد تي ڪيترن هي مختلف عالمن، محققن ۽ سنڌ جي سورمن پنهنجي نظرين کي ڇڏيو آهي، جن ۾ ڪجهه نظريہ مڪيہ آهن تہ ڪجهه وري غير مڪيہ.

١.٢ سنڌي ٻوليءَ جي بڻ بنياد تي مکيہ نظريہ:

سنڌي ٻوليءَ جي بڻ بنياد تي

ٻه وڏا نظريا آهن، جيڪي هي آهن:

(الف) ارنيسٽ ٽرمپ جو نظريو:

جرمني ۾ پيدا ٿيندڙ ڊاڪٽر ارنيسٽ ٽرمپ سنڌي تي هڪ ڪم ڪيو جنهن تي سان ڪي جيڏي جس ڏيجي سو ڀي گهٽ. ڊاڪٽر ارنيسٽ ٽرمپ سنڌي ٻولي جي بڻ بنياد ڏي چيو:

سنڌي سنسڪرت مان ڏايل آهي ۽ ان جو خمير سڌو سنسڪرت سان نه پر ان جي وچين ٻولين سان ملي ٿو.

سندس ڪتاب ”دي گرامر آف سنڌي لئنگويج“ مان اقتباس

ڊاڪٽر ارنيسٽ ٽرمپ سنڌي ارتقا هن صورت ڪئي آهي

سنسڪرت ← پراڪرت ← پالي
↓
شورسيني ← اپڀرنش ← ورچڊ اپڀرنش
↓
سنڌي (١١هه صدي ۾)

(ب) ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ جو نظريو:

سنڌي ٻوليءَ بابت ٻيو نظريو
سنڌ جي جان نثار، جنهن پنهنجي سڄي زندگي

کنديون ڪچ ڪمنديءَ سنڌهه ئي تحقيق ڪندي
گذاري ڇڏي. ڊاڪٽر نبي بخش ~~برجي~~ بلوچ جي
نظريي مطابق:

سنڌي ٻوليءَ سنسڪرت نه پر سامي ٻولين
جي ويجهو آهي. سامين ۾ ڀي عربي
ٻولي جي وڌيڪ ويجهو آهي ۽ سنڌي ڀي
هڪ سامي ٻولي آهي.

"سنڌي ٻوليءَ ~~جي~~ ~~تاريخ~~ ۽ ادب جي تاريخ" ڪتاب
ڀريون ڇاپو.

بعد ۾ چيائون ته "سنڌي سامي نه پر سنڌو
ماٿرا جي ٻوليءَ آهي ۽ اهيا 'پراڪرت' مان
ڦٽي نڪتي آهي".

"سنڌي ٻوليءَ ۽ ادب جي تاريخ" ڪتاب ٻيون ڇاپو.

ڊاڪٽر غلام علي الانا ڪٿي ته نه ~~سنڌي~~ ڊاڪٽر
نبي بخش بلوچ جي نظريي ۾ گھڻو اختلاف
آهي.

"سنڌي ٻولي جو بڻ بنياد" ڪتاب

(ب) سراج الدين ميمڻ جو نظريو:

سنڌي ٻوليءَ جي ڇنڇير سراج
الدين ميمڻ جنهن ٤٢ ورانگين جي عمر ۾ نه
صرف ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ سان سندس
نظريي ئي ڪچ ته ڪٿي پر سندس نظريي
کي رد ڪندي سنڌي کي سنسڪرت جي ماءُ

جو درجو بہ ڏيارائين۔ سراج مطابق
سنڌي ٻولي جي بڻ بنياد ٿي هي نظريو آهي:

سنڌي سنسڪرت جي ڏيائي نه پر سنسڪرت سنڌي مهنجان ڏيائي آهي۔ سنڌي جو خمير سنڌھ ۾ هي ملي لڌو ۽ ان تي گهڻين ٻولين جو اثر ٿيو آهي پر اهيا نڪو سنسڪرت نه وري سامي ٻوليءَ جي ڏيائي آهي۔

'سنڌي جو ماضي، حال ۽ مستقبل' ڪتاب

(ب) ڊاڪٽر غلام علي الانا جو نظريو:

سنڌھ جي فدائي ڊاڪٽر غلام علي الانا جنهن پنهنجي ناليءَ جي جاءِ تي سنڌھ جو فدائي بڻ پسند ڪندو هيو، چوي ٿو ته:

سنڌ جو خمير سنڌو ماترا ۾ هي مليو ۽ سنڌي اوائلي سنڌهوڙي جي جديد شڪل آهي۔ سنڌي غير آريائي ۽ دراوڙي، سنڌ جي اصل ٻولي آهي، جيڪا آريا جي اچڻ کان به اڳ کان نه رڳو ڳالهائي ويندي هئي پر لکي ۽ پڙهي به ويندي هئي۔

سندس ڪتاب 'سنڌي ٻولي جي بڻ بنياد' مان ورتل

٢.٢: سنڌي ٻولي بابت غير مشهور نظريا:

سنڌي ٻولي جي بڻ بنياد بابت ڪجهه

Scanned with CamScanner

غير مشهور نظريا ٻيا آهن، جيڪي هي آهن،

(الف) موهن جي دڙي وارو نظريو:

هن نظريي جو باني ڊاڪٽر موليڊر جيٺلي آهي جيڪو چوي ٿو ته سنڌي اصل سندو ماترا جي هي ٻولي آهي جيڪا موهن جي دڙي ۾ ڳالهائي ويندي هئي۔

(ب) سنسڪرت ۽ پراڪرت وارو نظريو:

هن نظريي جو ابو ڪاڪو ڀيرومل آهي جيڪو چوي ٿو ته سنڌي سنسڪرت ۾ پراڪرت ڏيايل آهي پر سنڌس "پالي" سان ڪو واسطو ناهي جيڪو ارنيسٽ ٽرمپ لڳايو آهي۔

۳. انهن نظرين جي پيٺ ڪندي منهنجي راءِ:

منهنجي راءِ مطابق انهن نظرين ۾ سڀ کان درست نظريو ڊاڪٽر غلام علي الانا جو آهي جيڪو انهن نظرين جي پيٺ ڪندي ملي ٿو۔

۱.۳: سنڌي ٻولي جو موهن جي دڙي جي ٻولي سان مشابهت: (ڊاڪٽر غلام علي الانا جو نظريو)

موهن جي دڙي مان جيڪي موهرون مليون ٿيون اهي سنڌي جي اوائلي شڪل سان مليون ٿيون۔

س ۲: سنڌي غير آرياڻي ٻولي: (ڊاڪٽر الانا ۽ سراج جي نظريي جي پيٽ)

سنڌي جون پاڙون ~~[illegible]~~ ۵۰۰۰ سال اڳ موهن جي دڙي ۾ مليون ٿيون، جڏهن ته آريا ۱۰۰۰-۱۵۰۰ سال اڳ آيا. هن مطابق سنڌي ۽ سنسڪرت ۾ پوءِ به ۳۵۰۰ سال جو فرق اچي ٿو.

س ۳: سنڌي "ديسي" ٻولي آهي: (ڊاڪٽر نبي بخش ۽ سراج الدين جي نظريي جي پيٽ)

سنڌي ۾ ديسي لفظن جو اڪثر پنڊار موجود آهي جيڪو خالص سنڌي آهي ۽ ان جو سنسڪرت، عربي، ۽ فارسي سان ڪو لاڳاپو نه آهي.

~~[illegible]~~ ان جي تصديق مشهور لساني پرڏهي ماهر ~~[illegible]~~ سر جون بيمس به ڪري ٿو ۽ چوي ٿو ته:

سنڌي ۾ خالص سنڌي لفظن جو اڪثر پنڊار موجود آهي جيڪو نه سنسڪرت نه وري عربي يا فارسي سان تعلق رکي ٿو.

س ۴: سنڌي جي صوتي صفت دراوڙي ٻولين سان ملي ٿي. (ڊاڪٽر الانا ۽ ٽرمپ جي نظريي جي پيٽ)

سنڌي جي صوتي صفت بين دراوڙي ٻولين سان ملي ٿي جيئن ته تمل، تيليگو. ان مان ثابت ٿئي ٿو ته سنڌي سنسڪرت نه پر دراوڙي ٻولي آهي.

س.۵: آريا سنڌو درياءَ جي اوڀر ۾ پنجاب ۾ ڪٿي تائين آيا هوا يا سنڌ ۾ نه آيا هوا: (ارلبيٽ جي نظريي جو رد)

پنجابي
مشهور محقق فيصل ورائچ چوي ٿو ته آريا سنڌ ۾ نه آيا هوا ۽ اهي موجوده اولهه ۾ موجوده پنجاب ۾ سنڌو درياءَ جي ڪنڌي تائين آيا هوا ۽ سنڌ ۾ داخل نه ٿيا هوا. جنهن سان ثابت ٿئي ٿو ته سنڌي جو سنسڪرت سان ڪو تعلق ناهي.

س.۶: موهن جي دڙي ۽ بابل ۽ سامي ٻولين جو رابطو: (ڊاڪٽر نبي بخش جي نظريي جو رد)

موهن جي دڙي جي تهذيب جو بابل ۽ سامي تهذيبن سان تجارتي ۽ تمدني رابطو هيو ۽ اهي تهذيبون موهن جي دڙي جي تهذيب ۾ وڌيون متاثر هيون ۽ سنڌس کي دلمون سڏينديون هيون.

سنڌي زبان وانگر عراقي ۾ به "ادا ۽ پاءُ" جهڙا لفظ ملن ٿا. جيڪي ثابت ڪن ٿا ته انهن تي ان دور جي "سنڌو ٻولي" جو اثر هيو جيڪا اڄ سنڌي زبان آهي.

سر جان مارشل به ان ڳالهه جي تصديق ڪري ٿو.

س.۷: سنسڪرت جي معنيٰ آهي "صاف ٿيل": (ڊاڪٽر غلام علي الانا جي نظريي جو صحيح ضمن)

سنسڪرت لفظ جي معنيٰ آهي

Scanned with CamScanner

صاف ٿيل جيڪا سنڌو ماٿري جي اوائلي ٻولي جي
صاف ٿيل شڪل آهي جڏهن جو سنڌي ۾ ۽
سنسڪرت ۾ لفظن جي هڪجهڙائي موجود
آهي مثال طور

لفظ	سنسڪرت	سنڌي
	اِڪ	هڪ
	ٻه	ٻه
	ششٽ	ڇهه
	لون	لُڻ
	دش	ڏهه
آواز	آو	آءُ ڪو
	تا	ديوتا

هن مان ثابت ٿئي ٿو ته سنسڪرت سنڌي
جي صاف ٿيل شڪل آهي ۽ سنڌي سنسڪرت
جي ڌي نه آهي۔

٤. نظرين جي ڀيٽ ۽ تنقيدي جائزو:

سڀني نظرين جو جائزو ڪندو اهيو
جيئن سگهجي ٿو ته سڀ کان صحيح نظريو غلام
علي الانا يعني سنڌ جي قدامت جو آهي جو جو
هن قدامت سائنسي ۽ ٺاس موجب ٻنهجو نظريو صوتي،
۽ صرفي بنيادن تي ڏنو آهي۔

٥. [illegible]:

سنڌي ٻولي جي مختلف محققن، عالمن، ۽ سنڌ جي

ڏانهن پنهنجا قلم ملايا. ڪن سنسڪرت کي مان
سنڌي کي ڄائي چيو ته ڪن وري سنڌي مان
سنسڪرت کي ڄائي چيو، پر ان سڀ ۾ سنڌ جي
فدائي سائنسي ڇاس ميٽ سنڌي ٻولي کي اوائلي
سنڌهوڙي مان ثابت ڪيو.